

Rosvopaistia ja tammenmaitojäätelöä

mutsi mutsi, en oo mitenut mun
lääkkeitä

Heidi Karvonen

HEIDI KARVONEN

Rosvopaistia ja tammanmaitojäätelöä

Kansikuvat Heidi Karvonen

Toinen painos

Alkuperäisteos

2

Copyright © 2014 by Heidi Karvonen

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN 9789522869630

Helsingissä 13.6.2014

Tämä kirja on omistettu kaikille niille, joiden terveys tai turvallisuus on järkähtänyt sellaisen henkilön tahon rikollisen teon tai toiminnan seurauksena, joka ei ole joutunut vastuuseen teoistaan.

Rosvopaistia ja tammanmaitojäätelöä, on syntynyt yhden
päivän aikana, kesämökin portailla istuen,
tablettitietokonetta naputellen. Tarina ja sen henkilöt ovat
fiktiivisiä, etkä sinä ole yksi heistä, vaikka sinusta saattaa
siltä tuntuakin.

4

Heidi Karvonen

1.

Masan taloon oli asutettu sokin sokin erilaisia ihmisiä, niin kuin kerrostaloihin on tapana tehdä. Ainakin sellaisiin kunnan vuokrataloihin, joiden asukkaat eivät itse voineet valita asuinpaikkaansa, saati naapureitaan. Taloon oli sorttimentattu hulluja, terveitä, varkaita, rosvoja, nuoria, vanhuksia ja vammaisia. Kaikkia heitä yhdisti yksi yhteinen tekijä. Rikos. Masa asui talossa harmaassa betoniyksiossä. Siviilissä taloa kutsuttiin vankilaksi ja kiven sisässä pytyksi. Masa oli ammatiltaan kirvesmies. Se oli kaappiin jouduttuaan muille leuat louskuen kertonut veistelleensä hirsimökkejä ja leikkitupia monenkin omakotitalon pihalle. Varsinaisen taidonnäytteensä ja ammattitutkintonsa mies oli kuitenkin antanut erään juhannusjuhlan päätteeksi kirveen hamarapuolella, kokkoloimun loisteessa mäkättävälle isäukkolleen. Siksi myös pytyssä Masaa kutsuttiin kirvesmieheksi.

Pytyn kongissa, siinä kerroksessa jossa kirvesmiehen asunto sijaitsi, vietettiin ryhmäpäivää. Osastolle seulottiin miehiä, jotka olivat katuneet tekojaan kunnolla, osa jo hyvät vuodet. Katumista niissä olikin, sillä moni syytön sielu oli joutunut miesten käsien ja aivoitusten kautta hämärärajan taakse luvattoman aikaisin. Siksi osa kansalaisista haluisi miesten korventuvan helvetin tulissa, eikä istuvan vankilassa, joka monen mielestä oli pelkkä täyshoitohotelli.

-Niillä on siellä pelit ja telkkarit. Uskomatonta! Pimeeseen koppiin vaan ja tunti turpaa päivässä.

Sellaisen kohtalon vangit monen mielestä ansaitsevat, eikä mitään telkkareita tai pleikkareita. Suomessa se homma menee kuitenkin niin, että tuomio on tuomio ja lakikirjan mukaan tuomion kärsittyään pitäisi kansalaisen olla vapaa ja asian olla sillä selvä. Vankila on täytäntöönpanolaitos, eikä rangaistuslaitos. Mutta eihän se niin mennyt, ei ainakaan Masan osaston miesten mielestä.

-Jollet ole jokusaatanannykänen tai joku tyyppi, jolla on hemmetisti massia hyvään juristiin ja suhteita. Muuten on vaikea yhteiskunnan rattaiden kyytiin päästä vankilasta vapauduttuaan. Leima on yhtä tukevasti otsassa, kuin puukko henkensä menettäneiden kylkiluiden välissä. Sen leiman on jokainen meistä saanut lomillaan tuta. Ensin ihmistä pidetään suljetussa betonikopissa vaikkapa kaksitoista vuotta ja sitten se kävelytetään vankilan portille

ja sanotaan sille: Mene poika mene. Juokse maailmaan ja ota paikkasi yhteiskunnassa! Sopeudu, saatana! Nimimerkillä yks vanki vaan, puuski Masa osaston ukoille.

-Siinä sitä on helppo lähteä ihmissuhteita, lasten tapaamisoikeutta, työpaikkaa ja päihteetöntä elämää etsimään. Vaikka jokainenhan sitä on itse vastuussa omista ratkaisuisistaan. Niin kai se on. Jokainenhan meistä päättää kenen lapseksi sitä syntyy, minkälaiset lähtökohdat itselleen valitsee ja minkälaiset mahdollisuudet haluaa ensimmäisten ikävuosiensa aikana itselleen antaa. Näin se on! Esimerkiksi kyllä Eduskuntataloa ehdottomasti kannattaa korjata 270 miljoonalla eurolla, ennemmin kuin sijoittaa sama raha lapsiin ja nuoriin. Ja työpaikkoihin. Kyllä kasvavien lasten tulisi itsekkin ymmärtää, että onhan se paljon tärkeämpää kansanedustajien kuulla suuressa salissa mitä toiselleen puhuvat, kuin vaikkapa jonkun huonokuntoisen lapsen saada syöpäänsä hyvää hoitoa Suomen kaltaisessa sivistisyhteiskunnassa. Tai saada oppia lain vaatimalla tavalla. Eivät kai kansanedustajat persettään mihinkään homekouluihin raahaa, saati että menisivät sellaiseen töitä tekemään ja istuntojaan pitämään. Sellainenhan olisi terveydelle vaarallista. Istukoot homepesissä kansan lapset, tai helpointa on tietysti lopettaa homekoulut ja ajaa ihmiset maalta kaupunkiin ja kortistoon. Rahaa vaan Kreikkaan ja muihin maihin. Nimimerkillä yks vanki vaan edelleen,

lähätti Masa nyt jo niin, että pihinä kuului jokaisen sisään- ja uloshengityksen kohdalla.

No, tämä Masa oli istunut kirveskakustaan jo suurimman osan ja päässyt siksi vankilassa erityiskerrokseen, sellaiselle sopeutujien osastolle. Masan osaston miehet saivat eri vapauksia kuin muiden osastojen vangit. Esimerkiksi yhtenä päivänä viikossa ruokatarvikkeita, joista saivat itse valmistaa pöperönsä. Suurin osa osaston asukkaista olisi lähivuosina vapautumassa tai siirtymässä avovankilan puolelle. Kaikenlaisten arkitaitojen yhdessä opettelu vankilassa oli vankilan johdon mielestä siksi erityisen tärkeää.

Masa kuului kirvesmieshommiensa vuoksi vankilan kingeihin. Raajoihin hakatut tatuoinnit ja selkään naputeltu valtava Buddhan kuva toimivat muille merkinä ja muistutuksena siitä, että Masan määräysvallassa toimivat heikompiluontoiset miehet, sellaiset kuin vaikkapa liskot ja ötökät. Masan narussa kulkivat myös kaikki ne niljakkeet, jotka pelkäsivät reppunsa tai suklaaosastonsa puolesta. Pelkureita vankilassa kutsuttiin aropupuiksi, studareiksi tai skagiksiksi, jotka olivat jäykkää poikaa kun Masa astui tilaan. Kukaan ei ollut Masalta vielä opetusta saanut, eikä sellaista vapaaehtoista tästä vankilasta löytynytkään, joka olisi tietten tahtoen Masan suihkuseuraksi ryhtynyt tai tämän antamien uhkausten mukaisten kuritusten luonteesta selvän ruvennut ottamaan. Masa oli kummallinen sekoitus kahta ääripäätä. Toisaalta se oli pehmeä ja liukas, samettinen ja löysä kuin

kuppiin sulanut jäätelö ja toisaalta skarppi ja kova kuin kirveen terä. Siksi kai siitä ei kukaan oikein saanut kunnollista otetta tai käsitystä.

Masan naapurisellin kaveri Jamppa oli osaston kölvi eli keittiövosu. Masa kutsui häntä Keittiöjampaksi, koska Jamppa nyt vaan oli keittiöjampan näköinen. Keittiösiaksi miehet taas nimittivät vartijaa, joka vartioi asukkaiden keittiöpuuhia. Ja ihan parasta miesten mielestä omassa keittiöpäivässä oli, että kongin keittiössä ei keittiösika soppakauhaa vartioinut.

Jamppa hääri kongin keittiössä, jossa potlarit porisivat jo hyvää kyytiä liedellä. Keittiön seinään oli kiinnitetty leipäveitsi niin lyhyeen ketjuun, että leipä piti leikata tiskipöydän kaakeliseinää vasten. Masa oli toivonut Jampalta vankilan ruokalan eksoottisten elämysten ja kutuvellisafkan korvikkeeksi kunnon pöperöä, makaronilaatikkoo. Kyytipojaksi oli sovittu vielä poikain vankilan puutarhassa kasvattamia ja purkittamia herkkukurkkuja. Pian hyvän ruoan odotusfiilistely vaihtui Masan mustaan mieleen, kun Masa huomasi et-teivät Jampalla tainneet ihan kaikki legot olla legolaatikossa, niin kuin Masa asian ilmaisi. Masa oli sitä mieltä, että pian ei legoja olisi enää Jampan suussakaan, mikäli Jamppa ei osasi ratkaista yhtälöä, johon ainakaan Masa itse ei vastausta tiennyt. Mitä helevettiä! Eikö soppamies noudattanu käskyjä!

-Vaikket sää Jamppa ihan penaalin terävin kynä olekaan, kerrotsä mulle ystävällisesti, mihin makaronilaatikossa tarvitaan pottuja? Jos vielä nopeesti, ettei tartte lähtee poroajelulle tonne luukun perälle.

-Ota ny iisisti! Kato sain eilettäin koodia ja kättä pidempää köökin ikkunan viereen. Mulla oli slarvassa sim-kortti, ku tulin eilen lomilta ja se daami, se toimittajamimmi joka kävi viime viikolla, se kato unohti puhelimensa hetkeksi tohon pirtin pöydälle. Se oli sit siinä. Nii, ni se pin-koodi on jonkun näitten perunoitten sisällä. Mun pitää ny halkoo joka ikinen pottu ja ettii sellanen yksilö, mihin kuoret on liimattu kiinni. Tajuutsä!

Masa tajusi. Vaikka hän ei todellakaan ollut mikään jehovantodistaja eikä edes buddhamiehiä, hän todellakin tajusi. Ja jos hän heikkona hetkenään olikin joskus rukoillut, oli rukous jälkijunassa nyt kuultu. Mutterinsa suojissa salakuljettamansa sim-kortin Jamppa saisi huolella puhdistaa ennen kuin Masa siihen koskisi. Jes! Fenguaika häkissä olisi pian ohi! Lusiminen förbi, tülenpäätt tattis ja tasaraha!

-Oolrait, no jatkakaa alokas, hörähti Masa tyytyväisenä ja veti leikkisästi oikean kätensä otsalle, kopsautti puukenkänsä kannat yhteen ja tanssahteli lallatellen keittiöstä selliinsä tupakalle.

2.

Vankila sijaitsi vehreän niityn ympäröimässä luonnonkauniissa ympäristössä, Tuonenvirta-nimisen joen rannalla, kivuttoman matkan päässä sivistyksestä. Sellaisella Jumalan hylkäämällä paikkakunnalla, jota ei ole kovinkaan moneen karttaan merkitty. Laitoksen puutarhassa vangit saivat kasvattaa kurkkuja ja kukkia. Vankilan puotiin miesten taitavasti pykäämät leikkimökit ja nukketalot olivat suosittuja myyntiartikkeleita. Tarvittaessa jo luottonsa ansainneet vangit pääsivät asentamaan ja kasaamaan mökkejä myös asiakkaiden kotipihoille.

Leiskuvatukkainen ja tanakkavartinen, pian nelikymppinen, toimittaja Tiina Lahtinen, istui taksissa matkalla vankilaan. Niin kuin hän oli tehnyt koko kevään maanantaisin ja joskus perjantaisin. Kello lähestyi puolta päivää ja parin tunnin taideprojekti vankien kanssa oli pian alkamassa. Tiina oli käynnistänyt vangeille valokuvaus- ja kirjoitusprojektin, jonka vankilanjohtaja Albin Korpionto oli katsonut tuovan

sisältöä vankien arkeen. Vangit saivat kirjoittaa kokemuksistaan ja valokuvata vankilakotiaan ja elinolosuhteitaan yhdessä Tiinan kanssa. Miehet houkuteltiin taideprojekteihin mukaan lupaamalla heille lisäetuisuuksia arkeen. Osallistumalla myös vapautumista saatettaisiin aikaistaa, tuomion laatua muuttaa tai lomien pituuksiin vaikuttaa.

-Kelejä on pidellyt. Kyllä kansanedustajat voisivat alentaa palkkaansa ja meitä rehellisiä veronmaksajia muistaa lakialoitteessaan muutenkin, kuin veroja korottamalla. Tässä pitäisi vielä jaksaa seitsemän ja puoli vuotta ajella, vaikka perse on jo ihan ruvella, puhisi taksikuski monologiaan.

Idea vankilaprojektiin oli syntynyt Tiinan ystäväpiirin ennakkoluulojen innoittamana. Koska Tiina itse oli humanisti, hän pyrki näkemään jokaisessa ihmisessä jotain hyvää. Kiviseinien sisällä asui lahjakkaita tekstin ja kuvan tuottajia. Inhimillisiä olentoja, vaikka olivatkin rikollisia ja vankeja. Ei silti, että Tiina olisi rikoksia hyväksynyt. Kevään kuluessa Tiina oli ymmärtänyt, kuinka ohut verho vapauden ja vankeuden välillä saattoi olla. Hän oli saanut kuulla kuinka kivuliaita asioita julmat teot saattoivat ihan kaikille rikokseen liittyneille osapuolille aiheuttaa. Viikko toisensa perään nauhurille oli tallentunut isien, aviomiesten ja lasten tarinoita. Miehiä yhdisti paitsi entinen päihteiden täyttämä menneisyys, myös se tosiasia, että kaikkien tavoitteena oli jonain päivänä vapautua rangaistuksensa suorittaneina

yksilöinä yhteiskuntaan. Sen Tiina oli myös todennut, että vankilassa vallankäyttö voi joillekin olla julma ja sadistinen väline hallita heikompiaan. Yhtälailla vankien kesken, kuin vankien ja henkilökunnankin välisissä kanssakäymistilanteissa.

Tiina toivoi, että tänään vankiosastolla työskentelevä Raija pysyisi sovitussa suunnitelmassa. Raija oli monesti järjestänyt projektin kanssa muuta päällekkäistä ohjelmaa miehille. Miehet pahoittivat ohjaajan mielivaltaisesta toiminnasta tietysti mielensä ja myös Tiinan projektin aikataulu paukkui. Vaikka Tiina oli useammankin kerran koettanut ottaa asian Raijan kanssa puheeksi, oli tämä vain hymähdellyt ja tehnyt hyvinkin selväksi, että hän olisi paikan todellinen pomo. Hän oli vankilan rautarouva ja sillä selvä. Miehet naureskelivat Raijan egolle, joka heidän mielestään ei sallinut toisinajattelijoita.

-Meidän pitää vissiin ryhtyä ajattelemaan rautarouvan määräämällä kolmannella tai neljännellä tavalla, oli Tiina kuullut jonkun miehistä avautuvan turvallisen kuulomatkan päässä osaston hirviöstä, Raijasta.

Tiina komppasi miehiä. Vaikutti siltä, kuin Raijalla oli useampi persoonallisuus. Kerran Tiina oli itsekin yllättänyt tyhjäksi luulemastaan osaston sellistä Raijan puhumassa yksinään. Tiina oli jaloitellut ja venytellyt selkäänsä jätettyään miehet kirjoituspuuhiin kongin pirtin pöydän

ääreen. Tyhjässä sellissä Raija oli jotain jostain Jampasta ja rakkaudesta itsekseen höpöttänyt. Hyvän tovin hän oli kerinnyt Raijan touhuja seuraamaan, ennen kuin tämä oli äkännyt yleisönsä. Rautarouva oli pelästyneenä niksauttanut niskojaan ja komentanut Tiinan kiivaasti takaisin kirjoituspuuhiin miesten pariin.

-Se tekis 14,90. Tarvitset varmaan kuitin-kö?, kysyi taksikuski keskeyttäen Tiinan ajatukset.

Vankilan portilla valvontakopin ovelta Tiina huikkasi tutulle vartijalle saadakseen luvan siirtyä vyötärönsä korkuisen verkkoaidan rajaamalle vankilan sisäpihalle. Sähkösummerin ääni oli kolho ja metallinen. Portti pamahti ikävästi kajahtaen Tiinan takana rautakehyksiään vasten. Pihalla puutyöverstaalle menossa olevista miehistä osa moikkaili Tiinaa. Joku vihelsi naisen perään naukaisten kuin kevätkuutamokiimainen kollikissa ja sai koko ryhmän röhöhtämään räkäiseen nauruun.

Laitoksen tonttia ympäröi matalan verkkoaidan lisäksi heinäseipäistä rakennettu aita, jonka rajaamalla niityllä laidunsi iso joukko lampaista. Rakennuksen kulmalla oli siihen talkootyönä kyhätty kanala, josta luottovangit saivat käydä keräämässä munia aamiaiskokkelin valmistamista varten. Kanojen kotkotuksesta nauttivat erityisesti maalta kotoisin olevat vangit. Toki höyhelässä tepasteleva kukkokulta oli saanut aamukuutta kiekuessaan vankilan

ikkunoista useammankin peltimukillisen keltaista aamukastetta niskaansa.

Vartijoiden taukotilasta leijui eteisaulaan vastakeitetyn kostarikan tuoksu. Aina rakennukseen astuessaan Tiinalle tuli mieleen lomamatkallaan Venetsiassa näkemänsä Huokausten sillan kupeeseen naulattu kyltti; Ken tästä käy, saa kaiken toivon heittää! Rakennuksen sisäilmasta tarkkanenäinen saattoi poimia sekoituksen sarkavaatetta, hikeä ja huonoja hampaita. Homeen hajun Tiinan nenä haistoi yhtä varmasti, kuin hyvän uutisjutunkin. Ulko-oven sisäpuolella, heti oikealla jököttävä siniharmaaksi maalattu penkkivanhus piteli pintaansa. Sen oli jo vuosisata annettu resottaa siinä rauhassa, vaikka sen vatsapuoli irvisteli ja hilseili jo ihan silmiin sattuvasti. Seinällä puukehyksissä roikkuvan tekstin mukaan penkin kannella oli istunut ison kaupungin verran ojennusta ansaitsevia paatuneita henkilöitä.

Vartijatiskille oli ilmoittautumassa turkulaisen sirkuskoulun miimikkoryhmä. Sirkuskoululaiset oli tilattu vankilaan miehille itseilmaisua opettamaan. Opetusohjelmaan kuului sellaisten perusselviytymispuhetaitojen ja käytöstapojen harjoittelua, joiden avulla miehet voisivat siviiliin päästyään siellä paremmin pärjätä. Ryhmän perässä seiso i taiteilija Laina-Ruusu Äkkinousu-Jokipatto, jolla puolestaan oli käynnissä taideprojekti vankilan lyhytaikaisten vankien kanssa. Laina-Ruusu kehuskeli säästäneensä

kolmenkymmenen vuoden ajan kaikki sukkahousunsa projektia varten. Kirppiksiltä ja kaatopaikoilta löytyneisiin kاپioarkkuihin oli kasaantunut tummaa ja vaaleata, ehjää ja rikkinäistä, villaista ja nailonkuteista mallia. Niistä taiteilijan oli tarkoitus yhdessä vankien kanssa pykätä vankilan kirkon seinälle lammasaiheinen reliefi. Vankilan niityllä kun laidunsivat nuo ihanat pörröiset, Laina-Ruusua lapsesta saakka innoittaneet luontokappaleet. Reliefityön oheistyöksi taiteilija oli suunnitellut lammasrivitanssin, jonka esittäisi yhdessä vankien kanssa, kunhan seinäteos saataisiin ensin valmiiksi. Taiteilija oli myös luvannut ottaa kaikki vapautuvat vangit huovutushommiin ja kyyttölehmälypsykarjansa hoitajiksi vuokratilalleen Lappiin.

16

Vankilan niityllä määkipäiden kaverina sai klopsutella myös Tummeli-niminen tamma, joka oli juuri varsonut. Osa miehistä rakasti tammanmaitoa ja silloin tällöin miehet livistivätkin yön selässä niitylle tammanmaitobaaribileisiin.

Vankilan johtaja Korpionton mielestä vankilassa toteutettavat taideprojektit olivat kertakaikkisen hienoja ja kehittäviä. Miesten mieli virkistyi silmin nähdessä ja osa heistä olikin onnistunut luomaan kontakteja työnantajiin ja sopimaan erinäisistä työelämään sopeutumisjaksoista saman kylän eri yrittäjien kanssa.

Rakennuksen valkoisia sisäseiniä kiertelivät vierailevien taideryhmien maalaamat kättentyöt. Siniset ja punaiset

Syntykö vankilassa sekasorto ja kapina, kun Masa vapauttaa keskellä yötä vangit selleistään? Vankila-apulaisena työskentelevä Raija on murhannut vankilan johtajan ja paljastuu rikollisliigan pomoksi. Miljoonaryöstön jäljiltä liikkeen takahuoneesta löytyy kuolleena kummallinen huuliharppumies. Oikeustieteen tohtori Velilä sortuu häiriköimään pulituurina sählättyään asiakkaansa toimeksiannon. Innokas toimittaja lähettää kannipäissään paikallislehteen vankilaa koskevan uutisankan, joka päättyy etusivulle. Kupoli tulee vankilassa uskoon ja valjastetaan suihkukäsittelyn jälkeen vankien peräluukkumuuliksi. Patelle valmistellaan 1 % yrittäjäsopimusta ja Mölli pullistelee siviilissä ottopojilleen olevansa mahtavampi kuin Paavo Lipponen. Miljoonasaalis katoaa ryöstäjiltä, eikä rikollisliigan suunnitelma taida muutenkaan olla täysin vedenpitävä.

Vankilassa vallitsee tiukka kuri ja hierarkia, mutta kuinka karkurit pärjäävät siviilissä?

Kenen paikka on vankilassa ja kenen siviilissä?

BoDTM
BOOKS on DEMAND

www.bod.fi